

Cumhuriyet İlahiyat Dergisi - Cumhuriyet Theology Journal
ISSN: 2528-9861 e-ISSN: 2528-987X
December/ Aralık 2020, 24 (3): 1497-1516

Kur'an'a Göre İsâ'nın Allah'ın Kelimesi Olması ve İncil'in Mahiyeti: Kur'an Perspektifinden Hıristiyan İnancıyla Mukayeseli Bir İnceleme

*Jesus' Being the Word of God and the Nature of the Gospel According to the Qur'ân:
A Comparative Study from the Perspective of the Qur'ân with the Christian Faith*

Talip Özdeş

Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı
Professor, Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Theology, Department of Tafsir
Sivas, Turkey

tozdes@cumhuriyet.edu.tr

orcid.org/0000-0002-6989-1900

Article Information / Makale Bilgisi

Article Types / Makale Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Geliş Tarihi: 26 August / Ağustos 2020

Accepted / Kabul Tarihi: 13 December / Aralık 2020

Published / Yayın Tarihi: 15 Aralık / Aralık 2020

Pub Date Season / Yayın Sezonu: December / Aralık

Volume / Cilt: 24 **Issue / Sayı:** 3 **Pages / Sayfa:** 1497-1516

Cite as / Atıf: Özdeş, Talip. "Kur'an'a Göre İsâ'nın Allah'ın Kelimesi Olması ve İncil'in Mahiyeti: Kur'an Perspektifinden Hıristiyan İnancıyla Mukayeseli Bir İnceleme [*Jesus' Being the Word of God and the Nature of the Gospel According to the Qur'ân: A Comparative Study from the Perspective of the Qur'ân with the Christian Faith*]". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi-Cumhuriyet Theology Journal* 24/3 (Aralık 2020): 1497-1516.

<https://doi.org/10.18505/cuid.785750>

Plagiarism / İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Copyright © Published by Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Theology, Sivas, 58140 Turkey. All rights reserved.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/cuid>

Jesus' Being the Word of God and the Nature of the Gospel According to the Qur'an: A Comparative Study from the Perspective of the Qur'an with the Christian Faith

Abstract: In this article, the subject of Jesus and the Gospel is discussed according to the Qur'an. By applying a comparative approach, this study focuses on the position of Jesus and the nature of the Gospel from the perspective of the Qur'an by giving general and brief information about the perception of Jesus and the Gospel in the Christian belief. The issue of Jesus and the Gospel has been the subject of different understandings and discussions between Muslims and Christians from the first periods of Islamic history until today. There are serious confusions around them both within the Christian world and Islamic world. Even if there are common points between the information contained in the New Testament and in the Qur'an on these issues, this information does not agree with each other. While Jesus and the Gospel described in the Qur'an are not independent and not detached from the historical process of divine revelation; Jesus, which was placed in a superior position in Christianity, and the Gospels written by different writers on different dates after Jesus, do not integrate with this historical process. As for the Islamic world, it can be said that the perception of Jesus and the Gospel is not directly shaped by the Qur'an, but rather by narratives and common beliefs. In this article where concept analyses are intense, the Qur'an, the Bible, *TDV (Türkiye Religious Foundation) Encyclopaedia of Islam*, dictionaries, commentary resources and studies on Jesus and the Bible were mainly referred to. According to the Qur'an, all the messengers called *rasul* and *nabi* are human prophets chosen by Allah and none of them are angel or superhuman. Allah is the only God and there is no god but Him. According to the Qur'an, it is not possible for God to adopt a wife or son. Allah is not the third of the three that finds its expression in the Christian belief in the form of the trinity: The Father, the Son and the Holy Spirit (*Ruh al-Quds*). According to the Qur'an, every understanding that deifies Jesus and carries him to a position above human is a deviation from the right path. The deification of Jesus, who was born of Mary without a father, has been a belief formed over time. It is stated in the Qur'an that Jesus is a messenger of Allah and a word He informed Mary, like the other prophets. What is meant by the word of God is that Allah heralds Mary with a child whose name is *Christ, Jesus and the son of Mary*. While it is said in the Qur'an that Jesus is the word of God, it is not meant that the word is embodied and transformed into Jesus; however, it is meant that Jesus was created and brought to life with a word that came from Allah. The fact that Jesus is the word of God can also mean that he will speak to people in the name of Allah when he is in the cradle and then with the words that were revealed to him, and he will notify the way of the Lord in his message. As his birth is a miracle, his talking to people while in the cradle is also a miracle. Allah put His words in the mouth of Jesus like as He put them in the mouth of Prophet Muhammad, and He also revealed the Gospel to Jesus. Thus, the words of God and the messenger who speak in the name of Allah became synonymous. Because when he speaks in the name of Allah, the words coming out of his mouth are not the words of Jesus himself, but the words of God. All prophets, including Jesus, are a single *ummah* sent on Islam. The essence of the books they brought from Allah is one. Although there are some differences in details arising from history, culture and social conditions, there is no difference between them in terms of the basic principles, norms and decrees brought from Allah in matters of faith, worship, morality and law, and especially the principle of unification. According to the Qur'an, the Bible is the name of the divine book that Allah sent down to Jesus who was held responsible for His message, and that confirms the previous books. Contrary to the common belief among Muslims, the Qur'an does not abolish the Gospel sent down to Jesus, but endorses it. In fact, all the books that God sent through the prophets confirm each other in terms of their essence, as well as the basic principles and provisions they contain. Allah taught Jesus the book, the wisdom, the Torah and the Bible, and sent him to confirm the Torah. He also sent down the Qur'an to Prophet Muhammad as confirming the Torah and the Bible. The purpose of these books sent down by Allah is to provide guidance and light to humanity. It is emphasized in the Qur'an that all the prophets are actually one *ummah*, and that God who sent them is the true Lord of

the people and that worship should be done only to Him. The verse in the Qur'an "The only religion in the sight of Allah is Islam" should be understood in this context. In this respect, the common understanding among the scholars who study in the Islamic tradition that Qur'an abrogated the divine books sent to humanity before, which is incompatible with the Qur'an and turned into a common belief, should be reviewed and evaluated.

Keywords: Tafsir, Jesus, Word of Allah, Gospel, Qur'an, *Furqan*.

Kur'an'a Göre İsa'nın Allah'ın Kelimesi Olması ve İncil'in Mahiyeti: Kur'an Perspektifinden Hıristiyan İnançıyla Mukayeseli Bir İnceleme

Öz: Bu makalede Kur'an esas alınarak İsa ve İncil konusu ele alınmıştır. Mukayese için Hıristiyanlık inancındaki İsa ve İncil algısı hakkında genel ve özet bilgi verilerek Kur'an perspektifinden İsa'nın konumu ve İncil'in mahiyeti üzerinde yoğunlaşmıştır. İsa ve İncil konusu, İslâm tarihinin ilk dönemlerinden günümüze kadar Müslümanlarla Hıristiyanlar arasında farklı anlayış ve tartışmalara konu olmuştur. Hem Hıristiyan dünyasının kendi içerisinde hem de İslâm dünyasında bu konuların etrafında ciddi zihin karışıklıkları mevcuttur. Bu konularda Yeni Ahit'te yer alan bilgilerle Kur'an'daki bilgiler arasında ortak noktalar olsa bile, bu bilgilerin birbirine mutabık olma durumu söz konusu değildir. Kur'an'da anlatılan İsa ve İncil, ilâhî vahyin tarihi sürecinden bağımsız ve kopuk olmayıp onunla bütünleşirken; Hıristiyanlıkta beşer üstü konuma oturtulan İsa ve İsa'dan sonra değişik kalemler tarafından farklı tarihlerde yazılan İnciller bu tarihi süreçle bütünleşmemektedir. İslâm dünyasında ise İsa ve İncil algısının doğrudan Kur'an üzerinden değil, daha çok rivayetler ve yaygın kanaatler üzerinden şekillendiği söylenebilir. Kavram analizlerinin yoğun olduğu bu çalışmada başlıca Kur'an, Kutsal Kitap, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, lügat ve tefsir kaynakları, İsa ve İncil konusunda yapılan çalışmalara müracaat edilmiştir. Kur'an'a göre kendilerine resul ve nebî denilen bütün elçiler, Allah tarafından kavimlerinin arasından seçilmiş, Allah'ın kendilerine vahyettiği, dinin tebliğinden sorumlu tuttuğu beşer peygamberlerdir. Onların hiçbirisi melek veya insanüstü konumda değildir. Tanrı sadece Allah'tır, O'ndan başka tanrı yoktur. Kur'an'a göre Allah'ın bir eş veya oğul edinmesi söz konusu değildir. Allah, Baba-Oğul-Rûhu'l-Kudüs şeklinde Hıristiyanlık inancı içerisinde ifadesini bulan için üçüncüsü de değildir. Kur'an'a göre İsa'yı tanımlayan, onu beşer üstü bir konuma taşıyan her anlayış haktan sapma olmaktadır. Araştırmalara göre Meryem'den babasız olarak dünyaya gelen İsa'nın tanrısallaştırılması zaman içerisinde şekillenen bir inanç olmuştur. Kur'an'da İsa'nın da diğer peygamberler gibi Allah'ın bir elçisi ve Meryem'e bildirdiği bir kelimesi olduğu ifade edilmektedir. Allah'ın kelimesinden kastedilen şey, Allah'ın, ismi "Mesih", "Meryem oğlu İsa" olan bir çocukla Meryem'i müjdelemesidir. Kur'an'da İsa'nın Allah'ın kelimesi olduğu söylenirken, kelimenin bedenleşerek İsa'ya dönüştüğü kastedilmemiş; ancak İsa'nın Allah'tan gelen bir kelime ile yaratılıp hayat bulmuş olduğu kastedilmiştir. İsa'nın Allah'ın kelimesi olması, onun Allah adına beşikte iken ve daha sonra kendisine vahyedilen kelimelerle insanlara konuşacağını, Rabbin yoluna tebliğde bulanacağını da ifade edebilir. Nitekim onun doğumu mucize olduğu gibi, beşikte iken insanlara konuşması da mucizedir. Allah, kelimelerini Hz. Muhammed'in ağzına koyduğu gibi İsa'nın da ağzına koymuş, İsa'ya da İncil'i indirmiştir. Böylece Allah adına konuşan elçisi ile Allah'ın kelimeleri birbiriyle özdeşleşmiştir. Çünkü Allah adına konuştuğunda, onun ağzından çıkan sözler, Allah'ın elçisi İsa'nın kendi sözleri değil, Allah'ın sözleridir. İsa dâhil bütün peygamberler İslâm üzerine gönderilmiş tek bir ümmettir. Onların Allah'tan getirdikleri kitapların özü birdir. Tarih, kültür ve sosyal şartlardan kaynaklanan teferruatlarda birtakım farklılıklar olsa da, başta tevhit ilkesi olmak üzere iman, ibadet, ahlâk ve hukuk konularında Allah'tan getirdikleri temel prensipler, normlar ve hükümler açısından aralarında bir fark yoktur. Kur'an'a göre İncil, Allah'ın İsa'ya indirdiği, onu tebliğinden sorumlu tuttuğu, kendisinden öncekileri tasdik eden ilahi kitabın adıdır. Müslümanlar arasındaki yaygın kanaatin aksine, Kur'an İsa'ya indirilen İncil'i neshetmeyip tasdik etmektedir. Gerçekte Allah'ın peygamberler aracılığı ile gönderdiği bütün kitaplar özü ve ihtiva ettikleri temel prensip ve hükümler yönünden birbirini doğrulayıp teyit etmektedir. Allah, İsa'ya kitabı, hikmeti, Tevrat'ı

1500 | Talip Özdeş. Kur'an'a Göre İsa'nın Allah'ın Kelimesi Olması ve İncil'in Mahiyeti: ...

ve İncil'i öğretmiş, onu Tevrat'ı tasdik edici olarak göndermiştir. Hz. Muhammed'e de Tevrat ve İncil'i tasdik edici olarak Kur'an'ı indirmiştir. Allah tarafından indirilen bu kitapların indiriliş amacı, insanlığa hidayet ve nur olması içindir. Kur'an'da bütün peygamberlerin aslında tek bir ümmet oldukları, onları gönderen Allah'ın insanların gerçek Rabbi olduğu ve ibadetin yalnız O'na yapılmasının gerektiği vurgulanmıştır. Kur'an'da "Allah katında tek din İslâm'dır" mealindeki âyet de bu bağlamda anlaşılmalıdır. Bu bakımdan İslâmî gelenekte, özellikle tefsir ve fıkıh alanında eser veren âlimler arasında Kur'an'ın daha önce insanlığa gönderilen ilahî kitapları neshettiği şeklindeki Kur'anla uyumsuz, iman haline getirilen yaygın anlayışların yeniden gözden geçirilip değerlendirilmesi gerekir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, İsa, Kelimetullah, İncil, Kur'an, Furkân.

Giriş

İsa ve İncil konusu, İslâm tarihinin ilk dönemlerinden günümüze kadar Müslümanlarla Hristiyanlar arasında farklı anlayış ve tartışmalara konu olmuştur. Hem Hristiyan dünyasının kendi içerisinde hem de İslâm dünyasında bu konuların etrafında ciddi zihin karışıklıkları mevcuttur. İsa'nın doğumu, elçilik misyonu, Allah'ın kelimesi olması, ölümü, ref'i, nüzûlü ve İncil'in mahiyeti gibi konular doğası itibariyle tartışmaların üzerinde yoğunlaştığı meseleler olmuştur. Bu konularda Yeni Ahit'te yer alan bilgilerle Kur'an'daki bilgiler arasında ortak noktalar olsa bile, bu bilgilerin birbirine mutabık olma durumu söz konusu değildir. Yine oluşumunda Pavlus'un önemli derecede etkin olduğu Teslis akidesine dayalı Hristiyan inancının,¹ sadece Kur'an'la değil, mevcut İncillerle de ne kadar uyum içerisinde olduğu ayrı bir tartışma konusudur. Kur'an'da İsa ve İncil hakkında verilen bilgiler, yukarıda zikredilen noktalarla ilgili olarak hem Yeni Ahit'i hem de Hristiyan inancını tashih mahiyetindedir.

Gerek Batı'da gerekse İslâm dünyasında İsa'nın Meryem'den doğumu, kimliği, misyonu, ölümü, ref'i, nüzûlü ve teslis inancıyla ilgili bir kısmından bizim de istifade ettiğimiz eserler ve makaleler telif edilmiş ve edilmeye devam etmektedir.² Üzerinde tartışılan konuların aydınlatılması ve değerlendirilmesi noktasında söz konusu çalışmaların her birinin önemli katkıları sağladığı inkâr edilemez. Bu makalenin konusunu ise İsa'nın Allah'ın kelimesi olmasının ne ifade ettiği ve kendisine indirilen İncil'in mahiyeti oluşturmaktadır. Konu, Allah'ın insanla konuşmasının mahiyeti ve tarih boyunca Âdem'den Hz. Muhammed'e uzanan bütün bir vahiy ve risâlet süreciyle bütünlük içerisinde ele alınarak işlenmiştir. Kur'an'a göre Hz. Muhammed'in ve Hz. İsa'nın tebliğ ettikleri din özünde aynı dindir. Allah tarafından onlara indirilen kitaplar inanç, ibadet, ahlâk ve hukuk alanlarındaki temel ilkeler ve değerler açısından birbiriyle uyum içerisinde. Kur'an'ın kendisinden önceki ilahî kitapları neshettiğine dair Müslüman coğrafyadaki yaygın kanaatin aksine, Kur'an, Allah tarafından daha önce gön-

¹ Hristiyan inancındaki İsa algısı için bk. John Hick, "Hristiyanların İsa'yı Algılama Biçimi ve Bunun İslâm'ın Anlayışıyla Karşılaştırılması", çev. Şaban Ali Düzgün, *İslâmiyât*, c. 3, Sayı: 4 (Ekim-Aralık 2000), 75-85.

² Bu eser ve makalelerden birkaç tanesi için bk. Harputlu İshak Efendi, *Cevab Veremedi*, 36. Baskı, (İstanbul: Hakikat Kitabevi Yayınları 2009); Bilal Philips, *The True Message of Jesus Christ* (The United Arab Emirates: Dar al-Fatah, 1999); Hayri Kırbaoğlu, "Hz. İsa'yı Gökten İndiren Hadislerin Tenkidi", *İslâmiyât*, c. 3, Sayı: 4 (Ekim-Aralık 2000), 147-168; Muhittin Akgül, "Nüzûl-i İsa Meselesinin Tefsir Geleneğine Yansımaları", *Harar Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 16, Sayı: 16, (Aralık 2006), 43-75; Christian W. Troll, *Müslümanlar Soruyor Hristiyanlar Yanıtıyor*, çev. Robert Kaya, (İstanbul: Orhan Matbaacılık Ltd. Şti. ts.); Bart D. Ehrman, *How Jesus Became God*, (U.S.A.: The Great Courses, 2014); Maurice Bucaille, *Kitab-ı Mukaddes, Kur'an ve Bilim*, çev. Suat Yıldırım, (İzmir: TÖV Yayınları, ts.); Zafer Duygu, "İsa'nın Yeni Ahit'te "Tanrı Oğlu" Olarak Tanımlanması Meselesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 59: 1 (2018), 155-181; Mehmet Kılıçarslan, "Hz. İsa'nın Ölümü ve Ref'inin Naslar Bağlamında Tetkiki", *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 2019: 5 (2)/198-215.

derilen kitapları tasdik edici (onaylayıcı) olarak indirilmiştir. Kavram analizlerinin yoğun olduğu bu çalışmada başlıca müracaat kaynağımız Kur'an, Kutsal Kitap, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, lügat ve tefsir kaynakları, İsa ve İncil konusunda yapılan çalışmalar olmuştur.

1. Allah'ın İnsanla Haberleşmesi ve İsa'nın Allah'ın Kelimesi Olması

1.1. Allah'ın İnsanla Haberleşmesinin Mahiyeti

Kur'an'a göre insan, Allah'ın sadece kendisine ibadet edip yeryüzünü imar etmesi için yaratıp imtihana tâbî tuttuğu, yeryüzünde halife kıldığı, akıl ve irade gücü verdiği, nefis sahibi, hayır ve şer potansiyeline sahip bir varlıktır. Medeniyet inşa edebileceği gibi kan döküp bozgunculuk da yapabilecek ölümlü insanın başıboş bırakılmış olması söz konusu olamaz. Bu şekilde imtihan için yaratılan insan, Yaratıcısını tanıyarak yaratılış gayesini idrak etmesi, doğru istikamet üzerine yaşayarak görevlerini yerine getirebilmesi, zaaflarına yenilerek bozgunculuğa sapmaması için her şeyi yaratan Allah tarafından kendisine doğru yolun gösterilmesine muhtaçtır. İşte bu yol gösterme işi, Allah'ın tarih boyunca insanlar arasından seçtiği elçilerine ilahi kelamını vahyetmesi, onların da gönderildikleri toplumlara bu kelamı tebliğ edip onun doğrultusunda örneklik oluşturmalarıyla gerçekleşmektedir. Allah'ın toplumlara gönderdiği bütün elçiler, insanların arasından seçilmiş tevhit ve ahlâk önderi insan/beşer peygamberlerdir. Çünkü mahiyet olarak insan olmayan insanüstü bir elçinin insanlar için örnek olması düşünülemez. Böyle bir durum insan gerçeği ve sosyolojik vakıyyla uyumsuzdur.

Yukarıdaki bağlamda Allah'ın bütün peygamberler aracılığı ile insanlar için seçtiği din İslâm'dır. Kur'an'a göre bütün peygamberler İslâm üzerine gönderilmiş tek bir ümmettir. Onların Allah'tan getirdikleri kitapların özü birdir. Tarih, kültür ve sosyal şartlardan kaynaklanan teferruatlarda birtakım farklılıklar olsa da, başta tevhit ilkesi olmak üzere iman, ibadet, ahlâk ve hukuk konularında Allah'tan getirdikleri temel prensipler, normlar ve hükümler açısından aralarında bir fark yoktur. Sonra gelen öncekini neshetmeyip tasdik etmektedir. Kur'an'a göre İncil de Allah'ın İsa'ya indirdiği, onu tebliğinden sorumlu tuttuğu, kendisinden öncekileri tasdik eden ilahi kitabın adıdır.

Kur'an'da "Allah bir insanla ancak vahiy yoluyla yahut perde arkasından konuşur. Yahut bir elçi gönderir, izniyle ona dilediğini vahyeder. Şüphesiz O yücedir, hüküm ve hikmet sahibidir."³ denilerek Allah'ın beşerle haberleşmesinin hangi yollarla gerçekleştiğine işaret edilmektedir. Âyette geçen "vahiy yoluyla" ifadesi, ilham veya (sadık rüya gibi) vahyin bir türü olarak tefsir edilmiştir. Allah'ın Tûr dağında Mûsâ peygamberle konuşması ise perde arkasından konuşmaya örnek getirilirken, Allah'ın peygambere elçi göndermesi, ilahi vahyin melek/Cebril aracılığı ile peygambere ilkâ edilmesi olarak tefsir edilmiştir.⁴ Kur'an'a göre Allah'ın beşerle konuşması/haberleşmesi, ona hidayet edip hakka ve doğruya çağırması ancak bu üç yolla gerçekleşmektedir. Elçi aracılığı ile gerçekleşen haberleşmede vahyi peygambere ilkâ eden varlık melek cinsinden, kendisine vahyedilen ise beşer cinsindedir. Böylece Allah'ın müdahalesiyle hidayete yönelik toplumsal dönüşüm süreci, Allah'ın hidayete çağıracağı bir toplumun içerisinde seçtiği beşer bir peygambere vahyedişinin da kendisine vahyedilen kitabı (Allah'ın kelimelerini) toplumuna tebliğ etmesiyle başlamaktadır. Allah'ın beşere hidayet etmesi konusundaki sünnetullah böyle işlemektedir. Allah'ın bu haberleşme üzerinden insanları hidayete çağırması, tarih boyunca gönderilen peygamberler ve onlarla beraber

³ *Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an-ı Kerim Meâli*, çev. Halil Altıntaş – Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011), eş-Şûrâ, 42/51.

⁴ bk. Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, thk. Abdullah b. Abdu'l-Muhsin et-Türkî (Dâru Hecc, ts.), 20/540-541; Mâturîdî, *Te'vilâtu'l-Kur'ân*, thk. Murtaza Bedir (İstanbul: Mizan Yayınevi, 2008), 13/214; İbn Kesîr, İmâduddîn Ebi'l-Fidâ İsmâil, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*, thk. Mustafa es-Seyyid Muhammed vd. (Kahire: Müessesetu Kurtuba l'it-tab'i ve'n-neşri ve't-tevzî', 2000), 12/294-295.

1502 | Talip Özdeş. Kur'an'a Göre İsa'nın Allah'ın Kelimesi Olması ve İncil'in Mahiyeti: ...

içerisinde inanç, ahlâk, ibadet, ahlâk ve hukuk konularında temel ilke ve ölçüleri içeren ilahi kitaplar aracılığı ile yenilenip teyit edilmiştir.

Kur'an'da Allah'ın insan formuna girerek insanların arasına karıştığına, Mesih veya mehdilik rolüne soyunduğuna dair en ufak bir anlatım, en ufak bir ima bile yoktur. Kur'an'a göre Allah birdir, hiçbir şey muhtaç değildir, O'nun dengi yoktur, hiçbir şey O'na denk değildir; O ne eş, ne de oğul edinmiştir. Allah bütün noksan sıfatlardan münezzehtir ve hiçbir şey O'na eş ve ortak olamaz. Kur'an'da Şirkin her türlü reddedilmiştir. Allah, (Baba-Oğul-Rûhu'l-Kudüs şeklinde Hıristiyanlık inancı içerisinde ifadesini bulan) için üçüncüsü de değildir.⁵ İsa da Tanrı veya Tanrı'nın oğlu olmayıp diğer peygamberler gibi insanların arasından seçilmiş bir kul, beşer bir peygamberdir.⁶ Meryem'den babasız olarak dünyaya gelen İsa'nın tanrısallaştırılması zaman içerisinde şekillenen bir inanç olmuştur.⁷

1.2. İsa Allah'ın Kelimesi Olarak İnsanlığa Hidayet İçin Gönderilen Elçilerden Biridir

Kur'an'a göre İsa da diğer peygamberler gibi sünnetullah'ın gereği olarak Allah'ın insanlar arasından seçtiği, kendisine elçilik verdiği, kitap indirdiği beşer bir peygamberdir. Bunun dışında İsa'yı tanımlayan, onu beşer üstü bir konuma taşıyan her anlayış haktan sapma olmaktadır. Yeni Ahit'te İsa'nın misyonuna işaret eden bazı anlatımlar, onun Tanrı olmadığını, diğer peygamberler gibi beşer bir peygamber olduğuna delalet etmektedir. Aşağıdaki örnekler, o anlatımlardan sadece bir kısmıdır:

*"İşte kulum! Onu ben seçtim. Gönlümün hoşnut olduğu sevgili kulum odur. Ruhumu onun üzerine koyacağım; o da adaleti uluslara bildirecek"*⁸

*"Ben İsrâil Evi'nin kaybolmuş koyunlarından başkasına gönderilmedim."*⁹

*"İsa, Yerusâlim'e girdiği zaman bütün kent, 'Bu kimdir?' diye çalkalandı. Kalabalıklar 'Bu, Cebile'nin Nasıra kentinden Peygamber İsa'dır' diyorlardı."*¹⁰

"Ama İsa onlara şöyle dedi: 'Hiçbir peygamber kendi memleketinden ve evinden başka yerde hor görülmez.'" ¹¹

Hıristiyan inancında İsa hakkında mübalağa yapılarak onun insanüstü bir konuma taşınmasına cevaben indirilen aşağıdaki âyette İsa, *Kelimetullah* (Allah'ın kelimesi) ve "Allah'tan bir ruh" olarak anlatılmaktadır:

*"Ey Kitab ehli! Dininizde sınırları aşmayın ve Allah hakkında ancak hakkı söyleyin. Meryemoğlu İsa Mesih, ancak Allah'ın resulü (elçisi/peygamberi), Meryem'e ulaştırdığı (emriyle onda var ettiği) kelimesi ve kendisinden bir ruhtur. Öyleyse Allah'a ve peygamberlerine iman edin, "(Allah) üçtür" demeyin. Kendi iyiliğiniz için buna son verin. Allah ancak bir tek ilahtır. O çocuk sahibi olmaktan uzaktır. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey onundur. Vekil olarak Allah yeter."*¹²

Bu âyette İsa'nın da diğer peygamberler gibi Allah'ın bir elçisi ve Meryem'e bildirdiği bir kelimesi olduğu ifade buyrulmaktadır. Taberî'ye (ö. 310/923) göre burada *Allah'ın kelimesinden* kastedilen şey, Allah'ın, ismi "Mesih", "Meryem oğlu İsa" olan, kendisine yakınlığına risâlet vereceği salihlerden olacak bir çocukla Meryem'i müjdelemesidir. Yani, "*Melekler demişlerdi ki: Ey Meryem! Allah seni kendisinden bir kelime ile müjdeleyiyor. Adı Meryem oğlu*

⁵ en-Nahl, 16/2; el-En'âm, 6/50; Hûd, 11/31; İbrahim, 14/11; el-İsrâ, 17/95; el-İhlâs, 112/1-4; Şûrâ, 42/11; el-En'âm, 6/101; el-Cinn, 72/3; en-Nisâ, 4/48, 116; Yusuf, 12/108; el-Enbiyâ, 21/22; el-Kasas, 28/68; Yâsîn, 36/83; et-Tûr, 52/43; el-Haşr, 59/23; el-Mâide, 5/73.

⁶ Kur'an'da İsa ile ilgili geniş bilgi ve değerlendirme için bk. Niyazi Öktem, "Kur'an'da Hz. İsa", *İslâmiyât*, 3/4 (Ekim-Aralık 2000), 169-180.

⁷ bk. Mahmut Aydın, "Yahudi Bir Peygamber'den Gentile Tanrıya: İsa'nın Tanrısallaştırılma Süreci", *İslâmiyât*, 3/4 (Ekim-Aralık 2000), 59-74.

⁸ Holy Bible (Old and New Testaments), Authorized King James Version (Belgium: Thomas Nelson Bibles, 2001), Matthew, 12: 17-18.

⁹ Holy Bible, Mt, 15: 24.

¹⁰ Holy Bible, Mt, 21: 10-11.

¹¹ Holy Bible, Mt, 13: 57; Benzer ifade için bk. Holy Bible, Luke, 4: 24; Mark, 6: 4.

¹² en-Nisâ, 4/171.

*İsâ'dır. Mesih'tir; dünyada da, ahirette de itibarlı ve Allah'ın kendisine yakın kıldıklarından-
dır. İnsanlarla, beşikte iken de, yetişkin iken de konuşacaktır ve o, iyilerdendir.*" mealindeki
Âl-i İmrân sûresinin 45 ve 46. âyetlerinde de ifade edildiği gibi, Allah'ın bir kelime ile Mer-
yem'e İsâ'yı müjdelemesidir. Yine Katâde'den (ö. 117/735) gelen bir açıklamada bu kelime,
Allah'ın "Ol!" emri olarak da tefsir edilmiştir.¹³ Yani Allah "Ol!" demiş, İsâ da Allah'ın bu emri
ile babası olmaksızın bakire Meryem'in rahminde hayat bulmuştur. İsâ'nın Allah'tan bir ruh
olması ise, Cebrâil'in, Allah'ın "Ol!" emri/kelimesi ile Meryem'in rahmine üfürmesi üzerine
İsâ'nın hayat bulması olarak tefsir edilmiştir.¹⁴ İbn Kesir tefsirinde de ifade edildiği gibi,
Kur'an'da İsâ ile ilgili bilgilendirmede onun Allah'ın kelimesi olduğu söylenirken, kelimenin
bedenleşerek İsâ olduğu, İsâ'ya dönüştüğü kastedilmemiş; ancak İsâ'nın Allah'tan gelen bir
kelime ile yaratılıp hayat bulmuş olduğu kastedilmiştir. Ruh'un Allah'a izafe edilmesi ise onun
şerefini yükseltmek içindir.¹⁵ Yaratılan şeylerin Allah'a izafe edilmesi lügatte yaygın bir kul-
lanımdır. Bu da *arzullâhi* (Allah'ın arzı) izafetinde olduğu gibi Allah'ın o şeyin yaratıcısı olma-
sından dolayıdır. Çünkü arzı (yeryüzünü/gezegenimizi) yaratan Allah, onun üzerinde mutlak
takdir ve hüküm sahibidir. Yine kâbe için "Beytullâh" (Allah'ın Evi) denmesi, o şeyin Allah
katındaki hususiliğine, şerefine, değerine ve mevkiinin yüksekliğine vurgu yapmak içindir.
Ancak lügatte böyle bir kullanımın olması, gerçekte arzın veya Kâbe'nin Tanrı olduğu,
Tanrı'nın yeryüzü veya kâbe şeklinde temessül ettiği anlamına gelmez. Benzer şekilde *Keli-
metullâh* (Allah'ın Kelimesi) da Allah'ın bedenleşerek İsâ'ya dönüştüğü, İsâ şeklinde görün-
düğü anlamına gelmez. "Benim kalemin" dediğimde, sadece kalemin bana ait olduğunu ifade
ediyorum; yoksa ben kaleme dönüşmüyorum! "Kelimetullâh" denildiğinde de kelimenin Al-
lah'a ait olduğu vurgulanıyor; yoksa Allah'ın kelimeye dönüştüğü değil! Râzî'ye göre de İsâ'nın
Allah'ın kelimesi olması, onu babası olmaksızın vasıtasız olarak "Ol" kelimesiyle Meryem'in
rahminde yaratılmış olmasıdır. Bu iş Cebrâil'in üflemesiyle gerçekleştiği için de İsâ, Allah'tan
bir ruhtur. Çünkü bedenler ruhla hayat bulur. Ruhun Allah'a izafe edilmesi, İsâ'nın şerefini
yükseltmek içindir.¹⁶

İsâ'nın Allah'ın kelimesi olması, onun Allah adına beşikte iken ve daha sonra kendisine
vahyedilen kelimelerle insanlara konuşacağını, Rabbin yoluna tebliğde bulanacağını da ifade
edebilir. Nitekim onun doğumu mucize olduğu gibi, beşikte iken insanlara konuşması da mu-
cizedir. Henüz beşikte iken onun ağzından çıkan kelimelerin gerçek sahibi Allah'tır. Beşikteki
çocuk, Allah'ın kulu olduğunu, Allah'ın kendisine kitap ve peygamberlik vereceğini, kendisini
mübarek kıldığını söylemiştir.¹⁷ Beşikte konuşan İsâ, Allah'ın onun ağzına koyduğu kelimele-
rini telaffuz etmiştir. Necm sûresinde Hz. Muhammed için de, "O, *hevâsından konuşmaz, Onun
konuştuğu (Kur'an) kendisine vahyolunan bir vahiyden başka bir şey değildir*"¹⁸ buyrulurken
benzer bir durum ifade edilmiştir. Nitekim Eski Ahit'teki Rabb'in Mûsâ'ya söylediği şu sözlerle
- Hz. Muhammed veya bir başka peygamber fark etmez - kastedilen kimseyle, Allah'ın vahiy
yoluyla peygamberinin ağzına koyduğu kelamı telaffuz ederek insanlara bildirecek peygam-
ber âdeta birbiri ile özdeşleştirilmektedir:

*"Onlara kardeşlerinin arasından senin gibi bir peygamber çıkaracağım ve sözlerimi onun ağzına
koyacağım. O, benim kendisine buyurduklarımın tümünü onlara bildirecek. Adıma konuşan peygamberin
sözlerini dinlemeyeni ben cezalandıracağım. Ancak, kendisine buyurmadığım bir sözü benim adıma söy-
lemeye kalkışan, ya da başka ilahlar adına konuşan peygamber öldürülecektir."*¹⁹

¹³ bk. Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 5/406-408; 7/701-703; ayrıca bk. Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil b.
Süleymân*, thk. Abdullah Mahmûd Şehhâte (Beyrut: Müessesetu't-Târîhi'l-Arabî, 2002), 1/424; İbn
Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*, 4/387-389.

¹⁴ bk. Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 7/703-705.

¹⁵ bk. İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*, 4/389.

¹⁶ bk. Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, 11/116-117.

¹⁷ Meryem, 19: 30-33.

¹⁸ en-Necm, 53:3-4.

¹⁹ "I will raise them up a Prophet from among their brethren, like unto thee, and will put my words in
his mouth; and he shall speak unto them all that I shall command him. And it shall come to pass, that
whosoever will not hearken unto my words which he shall speak in my name, I will require it of him.

1504 | Talip Özdeş. Kur'an'a Göre İsa'nın Allah'ın Kelimesi Olması ve İncil'in Mahiyeti: ...

Yukarıda "O, hevâsından konuşmaz, Onun konuştuğu kendisine vahyolunan bir vahiyden başka bir şey değildir" şeklinde meali verilen Necm sûresindeki iki âyetle Kur'an'da Hz. Peygamber'in Allah tarafından kendisine iletilen vahyi değiştirmeksizin insanlara tebliğ etme sorumluluğuna vurgu yapan aşağıdaki âyetler beraber okunduğunda, "Onlara kardeşlerinin arasından senin gibi bir peygamber çıkaracağım ve sözlerimi onun ağzına koyacağım..." şeklinde çevirisi verilen Eski Ahit'teki anlatımla olan ilişki ve uygunluk dikkat çekmektedir:

"Görebildiklerinize ve göremediklerinize yemin ederim ki, o (Kur'an), hiç şüphesiz çok şerefli bir elçinin sözüdür. O, bir şairin sözü değildir. Ne de az inanıyorsunuz! Bir kâhinin sözü de değildir. Ne de az düşünüyorsunuz! O, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmedi. Eğer (Peygamber) bize isnat ederek bazı sözler uydurmuş olsaydı mutlaka onu kudretimizle yakalardık. Sonra da onun şah damarını mutlaka keserdik. Hiçbiriniz de bu cezayı engelleyip ondan savamazdı."²⁰

Allah, kelimelerini Hz. Peygamber'in ağzına koyduğu gibi²¹ İsa'nın da ağzına koymuş; nasıl diğer peygamberlere hakkı batıldan ayıran ölçüler manzumesi (furkân) olarak kitaplar indirdiyse, Hz. Peygamber'e de kitap olarak Kur'an'ı, İsa'ya da İncil'i indirmiştir. Böylece Allah adına konuşan elçisi ile Allah'ın kelimeleri birbiriyle özdeşleşmiştir. Çünkü Allah adına konuştuğunda, onun ağzından çıkan sözler, İsa'nın kendi sözleri değil, Allah'ın sözleridir. Nitekim İncillerde geçen şu ifadeler de bu anlatımı teyit etmektedir:

"İsa yüksek sesle, 'Bana iman eden bana değil, beni gönderene iman etmiş olur' dedi. 'Beni gören, beni göndereni de görür... Beni reddeden ve sözlerimi kabul etmeyen kişiyi yargılayacak biri var. O kişiyi son günde yargılayacak olan, söylediğim sözdür. Çünkü ben kendiliğimden konuşmadım. Beni gönderen Baba'nın kendisi ne söylemem ve ne konuşmam gerektiğini bana buyurdu. Onun buyruğunun sonsuz hayat olduğunu biliyorum. Bunun için ne söylüyorsam, Baba'nın bana söylediği gibi söylüyorum."²² "İşittığınız söz benim değildir, fakat beni gönderen Baba'nındır."²³ "Ben kendiliğimden bir şey yapamam; işittığım gibi hükmederim. Ve benim hükmüm doğrudur, zira ben kendi irademi değil, fakat beni gönderenin iradesini ararım."²⁴

Bu bağlamda makalenin ilgili kısmında üzerinde yoğunlaşacağımız İncil anlamına gelen *Gospel* kelimesinin, Allah'ın sözü anlamına gelen *God's spell* (the word of God) den dönüşmüş olması anlaşılabilir bir durumdur. İsa'nın bir mucize olarak babasız dünyaya gelmesinden dolayı, *Allah'ın kelimesi* ve *O'ndan bir ruh* olarak vasıflandırılması, hem annesi Meryem'in hem de onun şerefini ve Allah indindeki derecelerini yükseltmek içindir. Kur'an'a göre İsa'nın Allah'ın emri ve Cebrail meleğinin üfmesiyle babasız olarak Meryem'den dünyaya gelmesi Âdem'in yaratılışına benzemektedir.²⁵

1.3. Allah Kur'an'ı, Tevrat ve İncil'i Birbirini Tasdik Edici Olarak İndirmiştir

Kur'an'da ifade edildiği gibi Allah Kur'an'ı Tevrat ve İncil'i tasdik edici olarak gönderdiği gibi, İncil'i de Tevrat'ı tasdik edici olarak göndermiştir.²⁶ Yani Allah'ın peygamberler aracılığı ile gönderdiği bütün kitaplar özü ve ihtiva ettikleri temel prensip ve hükümler yönünden birbirini doğrulayıp teyit etmektedir. Kur'an'da bu gerçeğe şöyle işaret edilmektedir:

"Andolsun, biz Nuh'u ve İbrahim'i peygamber olarak gönderdik. Peygamberliği ve kitabı onların soylarına da verdik. Onlardan kimi doğru yola ermiştir, ama içlerinden birçoğu da fasık kimselerdir. Sonra bunların peşinden artarda peygamberlerimizi gönderdik. Onların arkasından da Meryem oğlu İsa'yı gönderdik, ona İncil'i verdik ve kendisine uyanların kalplerine şefkat ve merhamet duygusu koyduk. (Kendiliklerinden) icat ettikleri ruhbanlığa gelince; biz onu onlara

---

But the prophet, which shall presume to speak a word in my name, which I have not commanded him to speak, or that shall speak in the name of other gods, even that prophet shall die." (Holy Bible, Deuteronomy, 18:20).

²⁰ el-Hâkka, 69:38-47.

²¹ el-Kiyâmet, 75/16-19.

²² Holy Bible, John, 12:44-50.

²³ Holy Bible, Jn, 14:24.

²⁴ Holy Bible, Jn, 5:30.

²⁵ Âl-i imrân, 3/59.

²⁶ İlgili âyetler için bk. Âl-i İmrân, 3/3-4; el-Mâide, 5/46; es-Sâf, 61/6.

*farz kılmamıştık. Allah'ın rızasını kazanmak için onu kendileri icat etmişlerdi. Fakat ona da gereği gibi uymadılar. Biz de içlerinden iman edenlere mükâfatlarını verdik. Fakat onlardan birçoğu da fâsık kimselerdir.*²⁷

Âyetde geçen *kitap* kavramından kastedilen şey, mushaf halindeki kitap değildir. Kavramsal değerlendirmeye ilgili kısımda da açıklanacağı gibi, Kur'an'da peygamberler ve onlara vahyedilen kitaplar anlatılırken, *kitap* kavramı ile çoğu defa lafız olarak indirilen, henüz mushaf haline dönüşmemiş kelimeler kastedilmektedir. Allah'ın kelâmının daha sonra insanların eliyle yazıya geçirilip iki kapak arasına alınması ayrı bir süreçtir. Allah Nûh ve İbrâhim peygamberlerden sonra ardı ardına peygamberler göndermiş, İsa'yı da onların arkasından, ona kitap olarak İncil'i indirmiş, onun kitabına, yöntemine ve şeriatına tabi olanların kalplerine de şefkat ve merhamet koymuştur.²⁸ "Andolsun, biz elçilerimizi açık delillerle (mucizelerle) gönderdik ve beraberlerinde kitabı ve mîzânı (ölçüyü) indirdik ki, insanlar adaleti yerine getirsinler..." mealindeki âyette²⁹ ise kitapla beraber *mîzân* da indirildiği ifade buyrulmuştur. Ölçü, denge, terazi anlamlarına gelen *mîzân*, bu âyette insanın Allah'la, evrenle, hemcinsleriyle ve yaratılanlarla ilişkilerinde hakkaniyeti, denge ve adaleti gerçekleştirebilmesinin, her şeyi yerli yerine koyabilmesinin temel ölçülerini ifade etmektedir. Allah, vahiy yoluyla indirdiği kitaplarıyla beraber *mîzân*ı ve *furkân*ı; yani hakkı batıldan, doğruyu yanlıştan ayıracak, insanı hidayette kılacak bilgileri, ilkeleri ve delilleri de indirmiştir. Kur'an'da peygamberler ve onlara vahyedilen kutsal kitaplar hakkında bilgi verilirken, *mîzân*, *furkân*, hikmet, hidâyet, nûr ve ziyâ kavramları Allah'ın indirdiği bütün kutsal kitapların, Tevrat, İncil ve Kur'an'ın tanım ve anlatımında birbiri ile semantik ilişki içerisinde bütünlük arz etmektedir.

2. Kur'an'a Göre İsa'ya İndirilen İncil'in Mahiyeti

2.1. İncil Kavramı ve Hıristiyanlık İnancındaki İncil Anlayışı

İncil kelimesinin orijinali Yunanca olup daha sonra Arapça'ya geçmiş "iyi haber", müjde" anlamını kazanmıştır.³⁰ Kelimenin Yunanca karşılığı "Εὐαγγέλιον-Εὐαγγέλιο" euaggelion" (euangelion)dur.³¹ Latinceye "evangelium",³² Fransızca'ya "évangile" olarak geçmiştir.³³ Kelimenin İngilizce karşılığı ise eski İngilizce'de "Tanrı sözü" anlamına "godspel" (*God's Spell*) kelimesinden gelen "gospel"dir. Kimine göre Anglo-Sakson kaynaklı bu kelime, "iyi haber", "müjde" anlamına "good news" den gelmektedir.³⁴ Ancak Gospel'in "God's Spell" yerine "good news"den geldiğini söylemek oldukça zorlama bir iddia olarak gözükmektedir. Kelimenin diğer Semitik dillerden Arapça'ya geçmiş olma ihtimalinden de bahsediliyor. Lisânu'l-Arab'da "İncil" kelimesinin İbranice veya Süryanice olduğuna işaret edildikten sonra, "asıl" anlamına

²⁷ el-Hadîd, 57/26-27

²⁸ Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, 22/427; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*, 13/433-434.

²⁹ el-Hadîd, 57/25.

³⁰ El-Said M. Badawi-Muhammad Abdel Haleem, *Arabic-English Dictionary of Qur'anic Usage*, Handbook Of Oriental Studies, Section One, The Near And Middle East (Leiden-Boston: Brill, Edited by H. Altenmüller · B. Hrouda · B.A. Levine · R.S. O'fahey K.R. Veenhof · C.H.M. Versteegh, 2008), 56-57.

³¹ Collins English-Greek Dictionary (Great Britain: Harper Collins Publishers, 1997), 339; Thomas Patric Hughes, *Dictionary of Islam* (New Delhi 1995), s. 211; A Grek-English Lexicon to the New Testament, Revised by The Rev. Thomas Sheldon Green M.A., (London 1976), 76;

³² A. Merriam Webster, *Webster's Ninth New Collegiate Dictionary* (Massachusetts, U.S.A: Merriam – Webster Inc., Publishers Springfield, Copyright 1987), 528; The Rev J.E. Riddle M.A., *A Complete English-Latin Dictionary for the Use of Colleges and Schools* (London: Longman, Orme, Brown, Green, and Longmans, Paternoster-Row; And John Murray, Albemarle Street.1838), 144.

³³ Ömer Faruk Harman, "İncil", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/270.

³⁴ "God's Spell" ve "good news" için bk. M.G. Easton M.A., D.D., *Eastons Bible Dictionary* (A Dictionary of Bible Terms), "Gospel" (U.S.A.:Thomas Nelson, Third Edition, 1897), 502; A. Merriam Webster, *Webster's Ninth New Collegiate Dictionary*, 528.

1506 | Talip Özdeş, Kur'an'a Göre İsa'nın Allah'ın Kelimesi Olması ve İncil'in Mahiyeti: ...

gelen "necl" kökünden gelmiş olduğuna işaret vardır.³⁵ Kelimenin "necl" kökünden gelmiş olduğu, Âmûl'nin, "Keşkûl" isimli tefsirinde "İncil" kelimesinin İbrânice "müjde" anlamına geldiği Kâmûsu'l-Muhî'te de ifade edilmiştir.³⁶ Ancak İncil'in Arapça "necl" kökünden türediği yolundaki görüşün temelsiz olduğu ifade ediliyor.³⁷

Hıristiyanlara göre İncil yazılı bir metni değil, sadece Mesih ve havâriilerin bildirdiği mesajı ve müjdeyi; o müjdenin şifahi tebliğini ifade etmektedir.³⁸ Ancak, Yeni Ahit'te "İncil" kelimesinin "the Gospel of the Kingdom" (Melekût'un İncili), "the power of God" (Allah'ın gücü) vb. kullanımlarından,³⁹ içerisinde müjdeyi de ihtiva eden bu İncil'in Allah katından vahiyle gelen, Mûsâ Peygamber'e indirilen Tevrat'ı tasdik eden, onu teyit edip ikame etmek için indirilen kutsal bir kitap olduğu ve Allah adına tebliğ edildiği anlaşılmaktadır.⁴⁰ İncil'in İsa tarafından yazıldığını gösteren hiçbir delil olmamakla beraber, onun tarafından şifahi olarak tebliğ edilen, havâriilerinden de insanlara tebliğ etmelerini istediği bir *İncil*'in (Gospel of the Kingdom; this Gospel; the Gospel) varlığı söz konusudur.⁴¹ Yine Matta İncili'nde geçtiği şekliyle İsa'nın, şeriatı kaldırmak için değil, onu uygulamak için geldiğini söylemiş olması⁴² bu noktayı teyit eder. İsa'nın ifadesiyle yer ve gökler durdukça Allah'ın hükümlerini ihtiva eden bu şeriat ortadan kalkmayacaktır. Ne Pavlus'un ne de başkasının onu değersizleştirmeye, devre dışı bırakmaya veya kaldırmaya yetkisi olamaz! Allah bu yetkiyi-peygamber olsun, havari olsun-hiçbir insana vermemiştir. Bu kitabın, Hz. İsa'ya hakıyla iman edip onun tarafından tebliğ edilen ilkelere (şeriata) göre yaşayanlar için bir kurtuluş müjdesini taşıması için tabii gereğidir. Kur'an'da birçok âyette de ifade buyrulduğu gibi kurtuluş müjdesi, ancak şirk koşmaksızın yer ve göklerin Rabbi tek Allah'a ve ahirete iman edip ibadetini yalnız O'na sunan, Allah'ın gönderdiği elçileri örnek alarak onların izinden giden, güzel ahlâk sahibi, salih amel işleyen, iyiliği emredip kötülöklere karşı mücadele eden kimseler için söz konusu olabilir.⁴³

³⁵ İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemâluddîn Muhammed b. Mûkerrem, *Lisânu'l-'Arab* (Beyrut: Dâru Sadr, ts.), 11/648.

³⁶ Mütercim Âsım Efendi, *el-Ûkyânûsu'l-Basît fi Tercimeti'l-Kâmûsu'l-Muhî't* (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2014), 5/4780-4781.

³⁷ Arthur Jeffery, *The Foreign Vocabulary of the Qur'an* (Leiden-Boston: Brill, 2007), 71-72; Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Cârullâh Mahmûd b. 'Umer, *El-Keşşâf 'an hakâiki gavâmidî't-tenzil ve 'uyûni'l-ekâvil* (Riyad: Mektebetu'l-'Abikân, 1998), 1/526; Râzî, *Mefâthu'l-Gayb*, 7/172-173.

³⁸ Xavier Jacob, *İncil Nedir? Tarihi Gerçekler* (Ankara: Kent Matbaacılık, 1985), 7-11; Thomas Michel, *Hıristiyan Tanrıbilimine Giriş* (İstanbul: Orhan Basımevi, 1992), 33, 39-41.

³⁹ Örneğin "And Jesus went about all Galilee, teaching in their synagogues, and preaching *the Gospel of the Kingdom*, and healing all manner of sickness and all manner of disease among the people." (Holy Bible, Mt, 4: 23); "And Jesus went about all the cities and villages, teaching in their synagogues, and preaching *the Gospel of the Kingdom*, and healing every sickness and every disease among the people." (Holy Bible, Mt, 9: 35); "And *this Gospel of the Kingdom* shall be preached in all the world for a witness unto all nations; and then shall the end come." (Holy Bible, Mt, 24: 14); "So, as much as in me is, I am ready to preach the gospel to you that are at Rome also. For I am not ashamed of the gospel of Christ: for *it is the power of God* unto salvation to every one that believeth; to the Jew first, and also to the Greek. For therein is *the righteousness of God* revealed from faith to faith: as it is written, The just shall live by faith. For *the wrath of God* is revealed from heaven against all ungodliness and unrighteousness of men, who hold the truth in unrighteousness; Because *that which may be known of God* is manifest in them; for *God* hath shewed it unto them." (Holy Bible, Romans, 1: 15-19).

⁴⁰ İncil, İncil'e yüklenen anlamlar ve İncillerin yazılması konusunda geniş bilgi ve değerlendirme için bk. Harman, "İncil", 22/271.

⁴¹ Yeni Ahit'te bu noktaya delalet eden anlatım ve ifadeler için bk., Holy Bible, Mt., 4:23, 9:35, 24:14, 26:13; Mr., 1:14, 13:10; 14:9, 16:15.

⁴² "Think not that I am come to destroy the law, or the prophets: I am not come to destroy, but to fulfil. For verily I say unto you, Till heaven and earth pass, one jot or one tittle shall in no wise pass from the law, till all be fulfilled. Whosoever therefore shall break one of these least commandments, and shall teach men so, he shall be called the least in the kingdom of heaven: but whosoever shall do and teach them, the same shall be called great in the kingdom of heaven" (Holy Bible, Mt., 5: 17-19).

⁴³ en-Nebe', 78/31-36; el-Beyyine, 98/7-8.

“İncil” (euaggelion) kelimesini, Ahd-i Cedîd külliyatı içinde Hıristiyanî anlamda ilk defa Pavlus, “İsâ tarafından öğretilen yeni doktrin” anlamında kullanmıştır. Pavlus, Hıristiyan doktrinini kendi anladığı şekilde yaymış ve bu yorumu “benim incilim” (Romalılar’a Mektup, 2: 12; 16: 25; Galatyalılar’a Mektup, 1: 6; 2: 2, 7) veya “müjdelediğim incil” (Korintoslular’a Birinci Mektup, 15:1) şeklinde tanımlamıştır. Pavlus’un incili Mesîh’in ölümü ve dirilişi üzerine temellendirilmiştir (Korintoslular’a Birinci Mektup, 15: 1-15). Ahd-i Cedîd yazarları İncil kelimesine genellikle “Mesîh tarafından insanlığa getirilen ve havârilerce vaaz edilen kurtuluş müjdesi, İsâ Mesîh’in doktrini” mânasını yüklemişlerdir (Matta, 26: 13; Romalılar’a Mektup, 1: 1; 10: 16). Bu anlamıyla İncil, Hıristiyan vahyini ve İsâ Mesîh vasıtasıyla Tanrı ile insanlar arasında yapılan “Yeni Ahit”i ifade etmektedir. Daha sonra kelime, İsâ Mesîh’in şahsını ve faaliyetlerini anlatan ilk Hıristiyan yazıları için kullanılmıştır.”⁴⁴

Önceleri söz konusu kitapların muhtevasını belirtmek, kurtuluş müjdesini bütünlüğü içinde ifade etmek üzere tekil, daha sonra bu bağlamda yazılan kitaplara ad olarak *İnciller* şeklinde çoğul olarak kullanılmıştır. İncil kelimesini kitap anlamında kullanan ilk kişi Justin’dır, 2. yüzyılın ortasında Justin bu kelimeye çoğul şekliyle yer vermiş ve *havâriilerin hâtıratı* olarak nitelemiştir.⁴⁵ İncil yazarları İnciller’ini kaleme alırken şifahî rivayetlerden kendilerine ulaşanlarla yetinmemişler, kendi bakış açılarına göre hitap ettikleri cemaatlerin problemlerini de göz önünde bulundurmışlardır. Hıristiyanlık, *incil* adı verilen çok sayıda kitap arasından sadece dördünü muteber addederek onları *ilham edilmiş kitaplar* listesine (canon) dâhil etmiş, diğerlerini ise apokrif sayarak reddetmiştir. Kilise bu dört incilin Matta, Markos, Luka ve Yuhanna tarafından yazıldığını kabul etmektedir. Ancak inciller üzerine yapılan araştırmalar, bu kimselerin söz konusu incillerin gerçek yazarları olup olmadıkları hususunu tartışmalı hale getirmiştir.⁴⁶

2.2. Kur’an’da Anlatılan İncil

Kur’an’a göre İncil, peygamberlere indirilen diğer kutsal kitaplar gibi Allah tarafından Hz. İsâ’ya vahyedilen, içerisinde Allah’ın hükümlerinin bulunduğu ilahi kitabın adıdır.⁴⁷ Kur’an’da “İncil” kelimesi daha çok Tevrat’la birlikte zikredilmektedir.⁴⁸ Kelimenin içerisinde zikredildiği âyetler siyak ve sibaklarıyla incelendiğinde, “Tevrat” kelimesinin yanında aşağıdaki kelime, kavram ve ibarelerin de doğrudan onun semantik alanına dâhil olduğu anlaşıl-maktadır:

İsâ (*İsâ*)⁴⁹, kitap (*kitâb*)⁵⁰ vahiy⁵¹ (*vahy*), Rûhu’l-Kudüs (*Rûhu’l-Kudus*)⁵² İbrahim (*İbrâhîm*)⁵³, nebî (*nebi*), ümmî nebî (*en-nebiyyu’l-ummi*)⁵⁴, resul (*resûl*), furkân (*furkân*)⁵⁵ Kur’an (*Kur’ân*)⁵⁶, hidayet (*huden*)⁵⁷, nur (*nûr*)⁵⁸, hikmet (*hikmet*)⁵⁹ Allah’ın indirdiği ile

⁴⁴ Harman, “İncil”, 22/270-271.

⁴⁵ Harman, “İncil”, 22/271.

⁴⁶ Harman, “İncil”, 22/271; Şinasi Gündüz, *Hıristiyanlık* (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 6. Basım, Ankara 2017), 54-60.

⁴⁷ el-Mâide, 5/47.

⁴⁸ el-A’râf, 7/157; Âl-i İmrân, 3/3, 48, 65; el-Fetih, 48/29; el-Mâide, 5/46, 66, 68, 110; et-Tevbe, 9/111.

⁴⁹ el-Hadîd, 57/27; el-Mâide, 5/46, 110.

⁵⁰ Âl-i İmrân, 3:3, 48, el-Mâide, 5:110; ayrıca Meryem suresi 30. ve Mâide suresi 15. ayetlerde de “İncil” kelimesi zikredilmeksizin doğrudan “el-kitâb” zikredilerek İncil ve Tevrat kastedilmektedir.

⁵¹ Âl-i İmrân, 3/3-4; el-Hadîd, 57/26-27; el-Mâide, 5/46.

⁵² el-Mâide, 5/110.

⁵³ Âl-i İmrân, 3/65; en-Nisa, 4/163; el-Hadîd, 57/26.

⁵⁴ el-A’râf, 7/157; Meryem, 19/30.

⁵⁵ Âl-i İmrân, 3/4.

⁵⁶ et-Tevbe, 9/111.

⁵⁷ Âl-i İmrân, 3/3-4; el-Mâide, 5/46.

⁵⁸ el-Mâide, 5/15, 46; el-A’râf, 7/157.

⁵⁹ Âl-i İmrân, 3/48; el-Mâide, 5/110.

1508 | Talip Özdeş. Kur'an'a Göre İsa'nın Allah'ın Kelimesi Olması ve İncil'in Mahiyeti: ...

hükmetmek (*el-ḥukm bimâ enzele'llâh*),⁶⁰ iyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak (*el-emru bi'l-ma'rûf ve'n-nehyu 'ani'l-munker*), temiz şeylerin helal, pis şeylerin haram kılınması (*iḥlâlu't-tayyibât, taḥrîmu'l-ḥabâ'is*),⁶¹ Ehl-i Kitap, (*Ehlu'l-Kitâb*)⁶² Nasârâ (*Nasârâ*),⁶³ İncil ehli (*Ehlu'l-İncil*).⁶⁴ İsrâiloğulları (*Benî İsrâ'îl*) ifadesi de İsa ve Meryem'le bağlantısı üzerinden İncil'in semantik alanına girmektedir.⁶⁵

Bu kelimelerin içerisinde geçtiği ayetlere göre Allah, İsrâiloğulları'na resul olarak gönderdiği İsa'ya kitabı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretmiş, onu Tevrat'ı tasdik edici olarak göndermiştir. Hz. Muhammed'e de Tevrat ve İncil'i tasdik edici olarak Kur'an'ı indirmiştir. Allah tarafından indirilen bu kitapların indiriliş amacı, insanlığa hidayet ve nur olması içindir. Bu kitaplarla beraber hakkı batıldan ayırıcı olarak furkânın da indirildiği zikredilmiştir. Böylece *kitap, Tevrat, İncil, Kur'an, hikmet, furkân, hidâyet, nûr* kavramları semantik bir bütünlük oluşturmaktadır. Bu da Kur'an'da İncil kelimesiyle sadece salt bir müjde ve mesajın değil, hidayet için Hz. İsa'ya vahiy olarak indirilen, Tevrat'ı tasdik eden, Kur'an'ın da onu tasdik ettiği, içerisinde müjdeyi de içeren kutsal bir kitabın kastedildiğini gösterir. Bu noktada Kitap-İncil ilişkisi üzerinde biraz daha yoğunlaşmalıyız:

Kitap, Arapça *yazdı* anlamına gelen *ke-te-be* fiilinin mastarı olup yazılan şeyin kendisine, yazılı sayfalara isim olmuştur. Kelimenin aslı tabaklanmış derinin diğer bir tabaklanmış deriye dikiş yolu ile eklenmesi, iki şeyin birbirine cem edilmesi anlamındadır. Buradan bazı harflerin diğer bazı harflere hat yolu ile eklenmesi kitap olarak isimlendirilmiştir. Kitabette asıl olan harflerin bir anlam ve bütünlük (nazım) oluşturacak şekilde birbirine eklenmesidir. Ancak bu nazım oluşturma işi yazı ile olabildiği gibi, yazı olmaksızın sadece lafız/söz yoluyla da olabilmektedir. Bundan dolayı Allah'ın kelamı *Kitap* olarak isimlendirilmiştir. "*Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır...*"⁶⁶ âyetinde kendisine işaret edilen *Kitap*, hatla yazılı bir kitap değil, kelam olarak indirilen, henüz mushaf haline dönüşmemiş bir kitaptır.⁶⁷ Taberî'ye göre de Bakara suresinin 2. âyetinde "*Bu kitap ki...*" diye kendisine işaret edilen şey, henüz gâip olup hazır olmasa bile, vukûu yakın olan kitaptır.⁶⁸ Âyetlerde Kur'an'a bu şekilde bir kitap olarak işaret edildiği gibi, Tevrat ve İncil'e de yazılı bir mushaf olarak değil, kelam olarak indirilen kitap olarak işaret edildiği anlaşılmaktadır. "*Onlara, Allah katından ellerinde bulunan Kitab'ı doğrulayıcı bir peygamber gelince, kendilerine kitap verilenlerden bir kısmı, sanki bilmiyorlarmış gibi Allah'ın Kitabı'nı arkalarına attılar*"⁶⁹ mealindeki ayetteki kullanım buna örnektir.⁷⁰ Ancak bu kelime, Kur'an'da geçtiği yere ve bağlamına göre bazen sahifelere yazılı kitap anlamında da kullanılmaktadır.⁷¹ *Ehl-i Kitap* kavramıyla da Allah tarafından Mûsâ, Dâvûd ve İsa peygamberler aracılığı ile kendilerine Tevrat, Zebur ve İncil'in gönderildiği İsrâiloğulları, Yahudiler ve kendilerine *Nasârâ* veya *Ehl-i İncil* olarak hitap edilen, İsa'ya ve İncil'e iman edip tabi olduklarını iddia edenler kastedilmektedir.

Allah, Kur'an'da Hz. Peygamber'e kendisinden önce gönderilenleri tasdik için kitabı hak olarak indirdiğini, daha önce de Tevrat ve İncil'i hidayet ve nur olarak indirdiğini zikrederken, furkânı da indirdiğine, Hz. İsa'ya kitabı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğrettiğine işaret

⁶⁰ el-Mâide, 5/47, 66, 68.

⁶¹ el-A'râf, 7/157.

⁶² Âl-i İmrân, 3/65; el-Mâide, 5/15, 68.

⁶³ el-Mâide, 5/14.

⁶⁴ el-Mâide, 5/47.

⁶⁵ es-Sâf, 61/6.

⁶⁶ el-Bakara, 2/2.

⁶⁷ Ebû Mansûr Muhammed el-Ezherî, *Tehzîbu'l-lugat* (Mısır: Ed-Dâru'l-Mısriyye li't-Te'lîf ve't-Tercüme, ts.), 10/150-151; İsmâil b. Hammâd el-Cevherî, *Sihah* (Lübnan: Dâru'l-İlm li'l-Melâyin, 1984), 1/208; Ragıb el-İsfehânî, *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Seyyid Geylânî (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, ts.), 423.

⁶⁸ Taberî, *Câmi'u'l-beyân* 1/229.

⁶⁹ el-Bakara, 2/101.

⁷⁰ İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 1/698-699.

⁷¹ Ragıb, *el-Müfredât*, 423.

etmektedir.⁷² Allah Mûsâ ve Hârûn peygamberlere de İsrâiloğulları'nın doğru yolu bulmaları için bir ışık olarak kitabı ve furkânı vermiştir.⁷³ Böylece Allah'ın indirdiği bütün kutsal kitapların genel özelliklerini ifade eden furkân, hikmet, hidâyet ve nûr kavramları, Tevrat, İncil ve Kur'an'ın tanıtım ve anlatımında birbirini bütünlemektedir. Hz. Muhammed de ümmî Arapların arasından gönderilmiş, müminlere Allah'ın âyetlerini okuyan, onları tezkiye eden, onlara kitabı ve hikmeti öğreten bir resul olarak sıfatlandırılmıştır.⁷⁴

Arapça (iki şeyin arasını) ayırdı anlamına *fe-ra-ka* fiilinden türetilen *furkân* kelimesi Kur'an'da özellikle hak ve batılın, doğru ile yalânın, sâlih olanla sâlih olmayanın arasını ayıran Allah'ın kelâmı, delil, hüccet anlamında kullanılmaktadır. *Farq* kelimesi aynı fiilin mastarı olarak daha geniş bir kullanıma sahipken, *furkân* kelimesi hakla batılın ayrımını ifade eden spesifik bir isim olarak kullanılmaktadır. Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'an'la birlikte furkân da indirilmiştir. Kur'an'da furkân kelimesi ile Tevrat'a işaret edildiği gibi, furkân aynı zamanda Kur'an'ın isimlerinden biridir. Yine furkân, Kur'an'da bir surenin adıdır. *Yevmu'l-furkân*, hakla batılın arasının ayrıldığı Bedir günüdür. Allah'ın takva sahibi müminler için furkân yaratması,⁷⁵ onların kalplerinde hakla batılı birbirinden ayıracak bir ışık yaratması, bir his ve anlayış vermesidir.

Kur'an'da işaret edildiği gibi Allah, hidayet için gönderdiği resullerine kitapla birlikte hikmeti de vermiş, o resuller de kendilerine tabi olan müminlere kitabı ve hikmeti öğretmişlerdir. Arapça atın yularına hâkim olarak ona hükmetti, (zalimi zulmünden) men etti, hükmetti, hâkim oldu anlamına *ha-ke-me* fiilinden türetilen *hikmet* kelimesi, ilmî ve aklî yönden hakka İsbâbet etmek, hakkı gerçekleştirmek, hakkı tutturmak anlamlarına gelmektedir. Hikmet Allah için kullanıldığında, mutlak olarak eşyanın ilmine sahip olmak ve eşyayı en sağlam ve en mükemmel şekilde olması gereken ölçüler içerisinde icat ederek yerli yerine koyup tanzim etmek, olmaları gereken yerlerine yerleştirmek anlamına gelir.⁷⁶ Allah yarattıklarını hikmet üzerine yaratır, hükümlerini de hikmet üzerine vazeder. Allah'ın el-Hakîm olması, her şeyi kuşatan mutlak ilmiyle yarattıklarını hikmet üzerine yaratması, hükümlerini hikmetler üzerine bina etmesidir. Kur'an'ın hakîm olup muhkem kılınması, sapasağlam kitap olarak önünden ve arkasından batılın gelmemesi, hikmetli olması, onda olanın ve anlatılanın gerçek/hak olması, kendisinde bir çelişki ve tutarsızlığın olmamasıdır. Hikmet kavramı, sahip olduğu bu anlam içeriği ile hukuk ve ahlâkın en temel kavramlarından biri olan adalet ile doğrudan semantik bir ilişki içerisindedir. İnsafı, eşitliği, itidali, dengeyi, hakkı hak sahibine vermeyi, eşyayı yerine koymayı ifade eden adalet zulmün karşıtıdır. Adalet, muamele ve yönetimde eşitliği gözetmek, doğruluk üzerine İsbâbetli hüküm vermek, zulmü men ederek hakkı hak sahibine vermek anlamlarına gelmektedir.⁷⁷ *El-'Adl*, Allah'ın isimlerinden biridir. Allah'ın resullerine kitabı ve hikmeti vermesi, onların ilahi vahyin bilgisi, ışığı ve ruhundan hareketle tevhit bilincine ulaşarak yaratılışın ve ilahi hükümlerin hikmetlerine marifet sahibi kılınmaları, eylem ve hükümlerinde hikmet, adalet ve doğruluk üzerine olmalarıdır.

Gönderdi anlamındaki *er-se-le* fiilinden türetilerek haber getiren, haberle gönderilen elçi anlamına gelen *resûl* kavramı,⁷⁸ Kur'an'da Allah'ın ilahi vahyi insanlara tebliğ etmesi için

⁷² Âl-i İmrân, 3/3-4, 48; el-Mâide, 5/44, 46, 110. Allah'ın elçileri-kutsal kitaplar-hikmet ilişkisine işaret eden diğer bazı ayetler için bk. el-Bakara, 2/129, 151, 231; Âl-i İmrân, 3/81, 164; en-Nisâ, 4/54, 113; en-Nahl, 16/125; el-İsrâ, 17/39; Lokman, 31/12; Sâd, 38/20; ez-Zuhruf, 43/63; el-Kamer, 54/5; el-Cuma, 62/2.

⁷³ el-Bakara, 2/53; el-Enbiyâ, 21/48.

⁷⁴ el-Bakara, 2/151; Âl-i İmrân, 3/164; el-Cum'a, 62/2.

⁷⁵ el-Enfâl, 8/29.

⁷⁶ Cevherî, *Sihah*, 5/1901; Râgıb, *el-Müfredât*, 126-128; İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 12/140-141; Lane, *An Arabic-English Lexicon*, 2/617.

⁷⁷ Cevherî, *Sihah*, 5/1760-1761; Râgıb, *el-Müfredât*, 325; İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 11/430.

⁷⁸ Cevherî, *Sihah*, 4/1709; Mecduddîn Muhammed b. Ya'kûb el-Feyrûzâbâdî, *Kâmûsu'l-muhît* (Muessetu'r-Risâle, Beyrut 2005), 1006; William Lane, *An Arabic-English Lexicon*, 3/1083; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 2/219-220.

1510 | Talip Özdeş. Kur'an'a Göre İsa'nın Allah'ın Kelimesi Olması ve İncil'in Mahiyeti: ...

onların arasından elçi olarak seçip gönderdiği peygamberler,⁷⁹ vahiy meleği Cebrâil⁸⁰ ve elçilik vazifesi ile görevlendirilen melekler⁸¹ için kullanılmaktadır. Kur'an'da resul kavramı ile haber alan, haber ileten anlamına gelen *nebi* kavramı arasında bir farklılığın olup olmadığı hususu İslâm âlimleri arasında farklı yorumlara konu olmuştur. Bu iki kavramın Kur'an'da birbirinin yerine müteradif olarak kullanıldığı, aralarında bir fark olmadığı görüşünde olanların yanında; onların değişik anlamlar ifade ettiği görüşüne sahip olanlar da olmuştur. Bu görüş sahiplerine göre nebi, sadece kendisinden önceki bir peygambere indirilmiş olan kitap ve hükümleri yaşatıp devam ettiren bir peygamber olduğu halde resul, kendisine Allah tarafından özel bir kitap vahyedilmiş peygamberdir. Buna göre her resul nebi olduğu halde her nebi resul değildir. Bir başka açıdan Allah'ın insanlar arasından seçtiği peygamber Allah ile ilişkisi bakımından, O'nun elçisi olduğu için resul; kullarla ilişkisi bakımından, onlara Allah'ın hükümlerini ulaştırıp bildirdiği için nebi denilmiştir.⁸² Örneğin Kur'an'da Hz. Muhammed ve İsa için hem resul hem de nebi kavramları kullanılmaktadır. Kur'an'da vahiy meleği Cebrâil için de Allah'la peygamberleri arasında elçilik yaptığı için resul kavramı kullanıldığı gibi *rûh*⁸³ ve *rûhu'l-kudus* kavramları da kullanılmaktadır. Allah, İsa'yı rûhu'l-kudus ile teyit etmiştir.⁸⁴ Nefislerin kendisiyle hayat bulduğu hayat soluğu anlamına gelen ruh, Allah tarafından peygamberlere indirilen vahiy anlamında da kullanılmaktadır.⁸⁵ Bu bağlamda Hz. Muhammed'e vahyedilen Kur'an, *rûh* olarak zikredilmektedir.⁸⁶ Çünkü gelen vahiy, şirke bulaşmış, cehaletin karanlığına gömülmüş, manevi olarak ölmüş haldeki ruhlar için onları diriltten hayat soluğu mesabesinde dir.

Allah'ın insanlığa gönderdiği resullerin vasfı, onların her birinin Allah tarafından elçi olarak gönderildikleri kavmin arasından seçilen bir beşer olmalarıdır.⁸⁷ Mûsâ, İsa ve Hz. Muhammed bu manada Allah'ın insanlığa gönderdiği resulleridir.⁸⁸ İstisnasız bu elçilerin hepsinin misyonu, Allah'ın doğrudan veya rûhu'l-kudus aracılığı ile kendilerine vahyettiği ilahi mesaj ve yasayı insanlara dosdoğru tebliğ etmek, şirke ve zulme karşı tevhit ve hukuk mücadelesi yürütmek, insanlar için onların arasından çıkarılmış beşer bir resul olarak yüksek bir iman ve ahlâk üzerine kendilerine vahyedilen mesajın yaşayan somut bir örneği olmaktır. Tabiatında beşer olmayan bir varlığın beşere örnek olabilmesi mümkün değildir. İsrâiloğullarına ve bütün insanlığa gönderilen tüm elçiler, Allah'tan getirdikleri şeriatların teferruatında birtakım farklılıklar olsa bile hep aynı görevle insanlığa gönderilmişlerdir.

2.3. Bütün Peygamberler ve Kutsal Kitaplar İslâm Üzerine Gönderilmiştir

Kur'an, bütün peygamberleri ve onların çağrısına uyarak şirk koşmaksızın Allah'a iman eden mü'minleri "Müslümanlar" olarak isimlendirmektedir. Kur'an'ın ifadesiyle Nuh

⁷⁹ el-Bakara, 2/87, 253; Âl-i İmrân, 3/144, 183-184; en-Nisâ, 4/164-165; el-Mâide, 5/70, 75, 109; ez-Zümer, 39/71.

⁸⁰ Meryem, 19/19; eş-Şûrâ, 42/51.

⁸¹ el-En'âm, 6/61; el-A'râf, 7/37; Yunus, 10/21; Hûd, 11/69, 77; el-Ankebût, 29/31; el-Hacc, 22/75; el-Fâtır, 35/1.

⁸² Hayreddin Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007), 2/601-602; bu konuda geniş bilgi ve değerlendirme için bk. Mehmet Soysaldı-Songül Şimşek, "Kur'an'da Ümmî Kavramının Semantik Analizi ve Bu Bağlamda Hz. Peygamber'in Ümmîliği Me-selesi", *EKEV Akademi Dergisi* 7/16 (Yaz 2003), 85-102.

⁸³ Meryem, 19/17; el-Me'âric, 70/4; en-Nebe', 78/3.

⁸⁴ el-Bakara, 2/87, 253; el-Mâide, 5/110; en-Nahl, 16/102; ayrıca bk. Halil b. Ahmed, *Kitâbu'l-Ayn*, ter-tip ve thk: Abdu'l-Humeyd Hendâvî (Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003), 2/160; Mukâtil b. Sü-leymân, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, 1/121; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 2/221.

⁸⁵ el-Mu'min, 40/15.

⁸⁶ eş-Şûrâ, 42/52.

⁸⁷ İbrâhîm, 14/10-11; el-Kehf, 18/110; el-İsrâ, 17/93-94; el-En'âm, 6/8, 50; el-Furkân, 25/7; el-En'âm, 6/8-9.

⁸⁸ en-Nisâ, 4/157; el-Mâide, 5/75; el-Bakara, 2/143, 285; Âl-i İmrân, 3/32, 53, 81, 86, 132, 144, 172.

peygamber kavmine *"Ben Müslümanlardan olmakla emrolundum" demiştir*.⁸⁹ Allah, İbrahim peygambere *"Müslüman ol!"* diye emredince, *"Alemlerin Rabbine teslim oldum"* demiş,⁹⁰ oğlu İsmail'le beraber yapmakta oldukları Kâ'be'yi inşa ederken yaptıkları duada, *"Ey Rabbimiz! Bizi sana teslim (olup Müslüman) olanlardan kıl ve neslimizden de sana teslim olan (Müslüman) bir ümmet çıkar"* şeklinde niyazda bulunmuşlardır.⁹¹ Mûsâ peygamber kavmine, *"Eğer Müslümanlardan iseniz sadece Allah'a tevekkül edin"* demiştir.⁹² Havariler de İsâ peygambere: *"Biz Allah'a iman ettik, şahit ol biz Müslümanlardanız"* demişlerdir.⁹³ Kur'an'da Hz. Muhammed aracılığı ile tebliğ edilen dinin yeni bir din olmadığı, getirilen dinin aslında mahiyet olarak daha önce gönderilen peygamberlerin insanlara getirdikleri dinle aynı olduğu vurgulanmıştır.⁹⁴ Bütün peygamberler temelde aynı esasları getirmişlerdir.⁹⁵

Kur'an'da bütün peygamberlerin aslında tek bir ümmet oldukları, onları gönderen Allah'ın insanların gerçek Rabbi olduğu ve ibadetin yalnız O'na yapılmasının gerektiği vurgulanmıştır.⁹⁶ Kur'an'da *"Allah katında tek din İslâm'dır"*⁹⁷ mealindeki âyet de bu bağlamda anlaşılmalıdır. Aşağıdaki âyette, Allah'ın Nuh, İbrâhim, Mûsâ ve İsâ peygamberlere buyurduğu dini Hz. Muhammed'e de vahyederek ona iman eden müminler için şeriat kıldığına işaret edilmektedir.⁹⁸ Matta incilinde *"Kutsal Yasa'yı veya peygamberlerin sözlerini geçersiz kılmak için geldiğimi sanmayın. Ben (o yasa'yı) geçersiz kılmak için değil, tamamlamaya geldim. Size doğrusunu söyleyeyim. Yer ve gök ortadan kalkmadan, her şey gerçekleşmeden Kutsal Yasa'dan ufacak bir harf ya da bir nokta bile yok olmayacak"* şeklinde Hz. İsâ'ya atfedilen sözler,⁹⁹ Allah tarafından şeriat kılınan bu dinin mahiyetine işaret etmektedir. İçi boşaltılmış; şirke, zulme, haramlara, kötü ve çirkin işlere net bir tepki koyamayan, onlara karşı neredeyse nötr bir duruş sergileyen, kesin çizgileri olmayan bir din Allah'ın dini olamaz. Bu noktada Allah'ın gönderdiği elçiler ve onlara vahyedilen kitaplar arasında bir ihtilaf yoktur. Çünkü insanların sözü konusu peygamberler ve kitaplar aracılığı ile davet edildikleri bu din fitrat dinidir. *"Yüzünü hanif (hakka yönelen bir kimse) olarak dine çevir. Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fıtrata sınımsız tutun. Allah'ın yaratmasında hiçbir değiştirme yoktur. İşte bu doğrudur bir dindir. Fakat insanların çoğu bilmezler"*¹⁰⁰ buyrulurken, Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fitrat'la Allah'ı bildirdiği hak din arasında doğrudan bir ilişkinin varlığına işaret edilmiştir. *"Hanif olan İbrahim'in ümmetine tâbî ol"*¹⁰¹, *"Ey Ehl-i kitap! İbrâhim hakkında niçin tartışursunuz? Oysa Tevrat da İncil de kesinlikle ondan sonra indirildi. Hiç düşünmüyor musunuz?"*¹⁰² *"İbrâhim Yahudi veya Nasrânî (Hıristiyan) değildi, ancak hanifti"*¹⁰³, *"(Yahudiler) 'Yahudi olun' ve (Hıristiyanlar da) 'Hıristiyan olun ki doğru yolu bulasınız' dediler. De ki: 'Hayır, hakka yönelen İbrâhim'in dinine uyarız. O, Allah'a ortak koşanlardan değildi'"*¹⁰⁴ buyrulurken, Mûsâ ve İsâ peygamberlerin neslinden geldikleri İbrâhim peygamber'in Yahudilik ve Hıristiyanlık gibi tarihi olarak kendisinden çok sonraları ortaya çıkan sosyo-kültürel-dini kimliklere nispet edilmesinin anlamsızlığına işaret edilerek onun Hanif; yani muvahhid bir Müslüman olduğuna, müşriklerden olmadığına vurgu yapılmaktadır.

⁸⁹ Yunus, 10/72.

⁹⁰ el-Bakara, 2/131.

⁹¹ el-Bakara, 2/127-128.

⁹² Yunus, 10/80.

⁹³ Âli İmrân, 3/52.

⁹⁴ es-Saffât, 37/18-19; en-Necm, 53/36; eş-Şûrâ, 42/13.

⁹⁵ el-Mu'minûn, 23/51-53.

⁹⁶ el-Enbiyâ, 21/92; Âli İmrân, 3/83; er-Rûm, 30/30.

⁹⁷ Âli İmrân, 3/19.

⁹⁸ eş-Şûrâ, 42/13.

⁹⁹ Holy Bible, Mt, 5: 17-18.

¹⁰⁰ er-Rûm, 30/30.

¹⁰¹ en-Nisâ, 4/125.

¹⁰² Âli İmrân, 3/65.

¹⁰³ Âli İmrân, 3/67.

¹⁰⁴ el-Bakara, 2/135.

1512 | Talip Özdeş. Kur'an'a Göre İsa'nın Allah'ın Kelimesi Olması ve İncil'in Mahiyeti: ...

Allah'ı birleme, O'na yönelip teslim olma, ibadeti yalnız O'na has kılma anlamına gelen tevhid ilkesi, Allah'ın bütün peygamberler aracılığı ile insanları davet ettiği hak dinin merkezinde yer alır. Kur'an'da kitap ehline hitaben, *"De ki: 'Ey kitap ehli! Bizimle sizin aranızda ortak bir kelimeye geliniz: Yalnız Allah'a ibadet edelim. Ona hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi rabb edinmesin.' Eğer onlar yine yüz çevirirlerse, deyin ki: 'Şahit olun, biz Müslümanlarız'"*¹⁰⁵ buyrulurken, bütün peygamberlerin Allah'tan getirdikleri mesajların merkezinde yer alan asli ilkeye çağrı yapılmaktadır. Bu ilke Kur'an'da son derece açık ve net olarak vurgulanmaktadır. Mekke'de vahyin başlangıcında indirilen ve Mushaf'ın en başına yerleştirilen Fâtiha suresi, hamdin yalnızca âlemlerin Rabbi Allah'a mahsus olduğunu beyanla başlamaktadır. Yine Mekke'de erken dönemde indirilen ve *Tevhid suresi* olarak da isimlendirilen İhlas suresi, bütünüyle Allah'ın bir ve tek olduğunu anlatmaktadır. Sure, *"De ki Allah birdir."* ifadesiyle başlamakta olup, *ehad* Arapça'nın yanında bütün Sami dillerin tamamının ortak kullandığı, bir, tek ve yegâne anlamına gelen bir kelimedir. Aynı kelime Eski Ahit'te *"Dinle Ey İsrail: İlahımız Yahve bir olan Yahve'dir (Yahve ehad / יהוה אחד)"* şeklinde¹⁰⁶ Allah'ın bir, tek ve yegâne oluşunu ifade için kullanılmıştır. Eski Ahit içerisinde Allah'ın bu özelliklerini ifade eden anlatımlar, Eski Ahit'in Tesniye kitabı içerisinde yoğunlaşmıştır. Kitap, temel olarak İsrâiloğulları'nın bir olan Allah'a inancını ve Allah tarafından seçilmiş bir millet olarak O'nunla ilişkisini anlatmaktadır.¹⁰⁷ Tesniye'deki tevhid formülü İsa tarafından da vurgulanmıştır. İsa peygamberin tebliğine soğuk bakan ve her fırsatta onu sorgulamaya çalışan "Yazıcılar" adlı Yahudi grubun Allah hakkındaki sorularına İsa aynı cevabı vermiştir.¹⁰⁸ *"Yazıcılardan biri gelip onları muhasebe ederken işitti ve onlara iyi cevap verdiğini bilerek: 'Bütün emirlerin birincisi hangisidir?' diye ona sordu. İsa cevap verdi: 'Birincisi, dinle ey İsrail: Allah'ımız Rab bir olan Rab'dir.'"*¹⁰⁹ Aşağıda verilen örneklerden anlaşılacağı gibi mevcut İncillerde tevhide işaret eden başka anlatımlar da vardır:

*"Yeryüzünde kimseye 'Baba' demeyin. Çünkü tek Babanız var, o da göksel Baba'dır,"*¹¹⁰ *"Yer ve gök ortadan kalkacak, ama benim sözlerim asla ortadan kalkmayacaktır. O günü ve saati ne bir insan, ne de gökteki melekler bilir. Sadece Babam bilir."*¹¹¹

*"İsa ona (İblis'e) şu karşılığı verdi: 'Tanrın Rabb'e tapacak, yalnız O'na kulluk edeceksin' diye yazılmıştır."*¹¹²

*"İsa şu karşılığı verdi: 'Eğer ben kendimi yüceltirsem, yüceliğim hiçtir. Beni yücelten 'Tanrımız' diye çağırduğunuz Babam'dır. Siz O'nu tanıyorsunuz, ama ben tanıyorum. O'nu tanımadığımı söylersem sizin gibi yalancılı olurum. Ama ben O'nu tanıyor ve sözlerine uyuyorum.'"*¹¹³

Baba ve *oğul* kelimeleri Eski Ahit'te Allah ile İsrâiloğulları arasındaki ilişkiyi anlatmak için mecazi anlamda kullanılmıştır. Mecazi anlamda Allah, İsrâiloğulları'nın babası, onlar da Allah'ın oğludur. Söz konusu kullanım, ilahî vahiyle şekillenen örnek bir toplum oluşturmak için Allah'ın onları diğer kavimler arasından seçmiş olmasını, onlar üzerindeki koruyuculuğunu, gözetimini ve merhametini ima etmektedir. Hatta bu kelimeler, Eski Ahit'te Allah'ın yaratıcılığını anlatmak için bütün yaratıklar için de kullanılmıştır. Söz konusu kullanım, İsa'dan

¹⁰⁵ Âl-i İmrân, 3/64.

¹⁰⁶ Holy Bible, Deut., 6:4; Holy Bible, Deut., 5:6, 6:5; Exodus, 3:14, 20:2.

¹⁰⁷ Mehmet Paçacı, "İhlas Suresi'nin Sami Geleneği Perspektifinden Bir Tefsiri", *İslâmiyât* 1/3 (Temmuz-Eylül 1998), 52-53.

¹⁰⁸ Paçacı, "İhlas Suresi'nin Sami Geleneği Perspektifinden Bir Tefsiri", 53.

¹⁰⁹ "And one of the scribes came, and having heard them reasoning together, and perceiving that he had answered them well, asked him, Which is the first commandment of all? And Jesus answered him, The first of all the commandments is, Hear, O Israel; The Lord our God is one Lord." (Holy Bible, Mr, 12: 28, 29).

¹¹⁰ Holy Bible, Mt, 23: 9.

¹¹¹ Holy Bible, Mt, 24: 35-36.

¹¹² Holy Bible, Lk, 4: 8.

¹¹³ Holy Bible, Jn, 8: 54-55.

sonraki dönemlerde Helenistik kültürün ve başka faktörlerin etkisiyle mecazi anlamından soyutlanıp saptırılarak sadece Allah ile İsa arasındaki ilişkiye indirgenmiş, İsa'nın tabiatı üzerinde yapılan teolojik tartışmaların odak noktasını oluşturmuştur.¹¹⁴

Allah'ın peygamberlerinin getirdiği mesajların hepsinde Allah'a şirk koşmadan iman ve teslimiyet, helal kazanç, salih ameller, namaz, oruç, zekât, hac, kurban gibi ibadetler emredilmiştir.¹¹⁵ İsa Peygamber'in henüz beşikte iken Allah tarafından bir mucize olarak konuşulduğunda ağzından çıkan sözler,¹¹⁶ onun kim olduğu ve kendisine verilen ilahi kitabın, getirdiği mesajın mahiyeti hakkında fikir vermektedir. Allah, daha önce İsrâiloğulları'ndan gönderdiği peygamberlere itaat edeceklerine, Allah'ı birleyip O'ndan başkasına ibadet etmeyeceklerine, namazı kılıp zekâtı vereceklerine, anne babaya, yakınlara, yetimlere, yoksullara iyilik edeceklerine, birbirlerinin kanını dökmeyeceklerine, zina etmeyeceklerine, birbirlerini yurtlarından çıkarmayacaklarına dair söz almış, buyruklarını yerine getirecek olanları cennetle müjdelemiştir.¹¹⁷ Bu ve benzeri buyrukların izlerini Kutsal Kitap'ta bulmak mümkündür.¹¹⁸

Sonuç

Allah'ın imtihan için yaratıp sadece kendisine ibadet etmesini istediği, yeryüzünde halife kıldığı, akıl ve irade gücü verdiği, nefisine fücurunu ve takvasını ilham ettiği, hayır ve şer potansiyeline sahip, kan döküp bozgunculuk yapabilecek ölümlü insanı başıboş bırakmış olması söz konusu olamaz. Fani dünya hayatında her nefis gibi insan da ölümü tatmaktadır. Dönüş ise Allah'adır. Sonuçta kurtuluşa erenler, Allah'a tam bir iman ve teslimiyetle nefislerini kötülüklerden ve çirkinliklerden arındırarak imtihanı kazananlar olacaktır. Bu şekilde yaratılan insan, Yaratıcı'sını tanıması, yaratılış gayesini idrak etmesi, doğru istikamet üzerine yaşayarak görevlerini yerine getirebilmesi için Allah'ın kendisine doğru yolu göstermesine muhtaçtır. İşte bu yol gösterme işi; yani Allah'ın beşerle haberleşmesi O'nun tarih boyunca insanlar arasından seçtiği peygamberlerine ilahi kelamını vahyetmesiyle gerçekleşmektedir. İsa da Allah'ın insanlar arasından seçerek hidayet için insanlığa gönderdiği resullerden biridir. İncil de Allah'ın İsa'ya vahyettiği, onu tebliğinden sorumlu tuttuğu, daha önceki kitapları ve Tevrat'ı tasdik eden ilahi kitabın adıdır. Hz. İsa dâhil, Allah'ın toplumlara gönderdiği bütün elçiler, insanların arasından seçilmiş tevhid ve ahlâk önderi beşer peygamberlerdir. Allah'ın bir oğul ve eş edinmesi söz konusu değildir. Beşer olmayan insanüstü bir elçinin insanlar için örnek olması düşünülemez. İsa da Kur'an'da zikredilen diğer peygamberlerin tâbî oldukları sünnete tâbîdir. Allah tarafından beşer bir resul olarak gönderilmiş, peygamberliğinin delili olarak bazı mucizeler göstermiş, İncil'i tebliğ etmiş, diğer peygamberler gibi ruhu kabzedilerek dâr-ı bekâyâ göçmüştür. Bu bağlamda İslâmî gelenekte İsa peygambere Kur'an merkezli değil de hadis ve rivayet merkezli yaklaşımların, İsa hakkındaki yaygın algıların Kur'an'daki İsa anlatımıyla uyum içerisinde olup olmadığı, Kutsal Kitap anlatımlarından etkilenip etkilenmediği, varsa bu etkilenmenin ne derece olduğu araştırma konusudur.

Allah'ın bütün peygamberler aracılığı ile insanlar için seçtiği din ise İslam'dır. Kur'an'a göre bütün peygamberler İslâm üzerine gönderilmiş tek bir ümmettir. Onların Allah'tan getirdikleri kitapların özü birdir. Tarih, kültür ve sosyal şartlardan kaynaklanan teferruatlar

¹¹⁴ Geniş bilgi ve değerlendirme için bk. Paçacı, "İhlas Suresi'nin Sami Geleneği Perspektifinden Bir Tefsiri", 58-63.

¹¹⁵ el-Bakara, 2/183; Meryem, 19/30-31, 55; Tâ-hâ, 20/14; el-Enbiyâ, 21/73; el-Hac, 22/ 26-27.

¹¹⁶ "O (İsa): 'Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum. Bana kitabı (İncil'i) verdi ve beni bir peygamber yaptı. Nerede olursam olayım beni kutlu ve erdemli kıldı ve bana yaşadığım sürece namazı ve zekâtı emretti. Beni anama saygılı kıldı. Beni azgın bir zorba kılmadı. Doğduğum gün, öleceğim gün ve diriltileceğim gün bana selâm (esenlik verilmiştir)" (Meryem, 19/30-33).

¹¹⁷ el-Bakara, 2/83-84; el-Mâide, 5/12.

¹¹⁸ Örneğin bk. Holy Bible, Ex, 20: 1-17; 23:1-9; Deut, 5: 1-21; 10:12-13; 13:4; 25:12-13; 29:1-18; 30:15-19; Mt, 15: 16-20; 19:16-21; Mr, 10:17-21; Lk, 10: 27; 18: 9-10, 18-22.

1514 | Talip Özdeş. Kur'an'a Göre İsa'nın Allah'ın Kelimesi Olması ve İncil'in Mahiyeti: ...

olsa da, başta tevhid ilkesi olmak üzere iman esasları, ibadet, ahlâk ve hukuk konularında Allah'tan getirdikleri temel prensipler, ilkeler ve hükümler açısından aralarında bir fark yoktur. Sonra gelen öncekilerini tasdik etmektedir. Aynı kaynaktan gelen bu kitapların arasında bir zıtlık olması düşünülemez. Bu bağlamda İslâmî gelenekte, özellikle tefsir ve fıkıh alanında eser veren âlimler arasında Kur'an'ın daha önce gönderilen ilahî kitapları neshettiği şeklindeki yaygın anlayışlar Kur'an'la uyumamaktadır. Kur'an'a göre İsrâiloğulları'na gönderilen Tevrat kendisinden öncekileri, İncil Tevrat'ı ve daha öncekileri, Yedinci yüzyılda Hz. Muhammed'e indirilen Kur'an da İncil ve Tevrat'la beraber onlardan önce gönderilen bütün kitapları tasdik etmektedir.

Kaynakça

- A Greek-English Lexicon to The New Testament. Revised by The Rev. Thomas Sheldon Green, M.A. London: Samuel Bagster and Sons Limited, Reprinted 1976.
Archive. "https://archive.org/details/TheBibleEnglishAndHebrewTorahNeviimKtuvim".
(Erişim: 26 Ağustos 2020).
- Arthur Jeffery. *The Foreign Vocabulary of the Qur'ân*. Leiden-Boston: Brill, 2007.
- Aydın, Mahmut. "Yahudi Bir Peygamber'den Gentile Tanrıya: İsa'nın Tanrısallaştırılma Süreci". *İslâmiyât*, c. 3, Sayı: 4 (Ekim-Aralık 2000), 47-74.
- Aydın, Mehmet. "Faraklıt". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 1995, 12/165-166.
- Cevherî, İsmâil b. Hammâd. *Şah*. 7 Cilt. Lübnan: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 1984.
- Collins English-Greek Dictionary. Great Britain: Harper Collins Publishers, 1997.
- Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an-ı Kerim Meâli. çev. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 12. Basım, 2011.
- Edward William Lane. *An Arabic-English Lexicon*. 8 Cilt. Beirut: Librairie Du Liban, 1968.
- El-Said M. Badawi-Muhammad Abdel Haleem, *Arabic-English Dictionary of Qur'anic Usage*, Handbook Of Oriental Studies, Section One, The Near And Middle East. Leiden-Boston: Brill, Edited by H. Altenmüller · B. Hrouda · B.A. Levine · R.S. O'fahey K.R. Veenhof · C.H.M. Versteegh, 2008.
- Ezherî, Ebû Mansûr Muhammed. *Tehzîbu'l-lugat*. 15 Cilt. Mısır: Ed-Dâru'l-Mısıriyye li't-Te'lîf ve't-Tercüme, ts.
- Fahruddîn er-Râzî. *Mefâtîhu'l-gayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1981.
- Gospel of St. John in Greek and English*, New York: Pub. for the Author by G. F. Bunce, 1830.
- Halil b. Ahmed, *Kitâbu'l-'Ayn*. tertip ve thk: Abdu'l-Humeyd Hendâvî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003.
- Hans Wehr. *A Dictionary of Modern Written Arabic*. Ed. by J. Milton Cowan. Liban: Printed by A. J., Third Printing, 1980.
- Harman, Ömer Faruk. "İncil", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 22/270-276. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Henry George Riddell D.D. and Robert Scott D.D. *Greek-English Lexicon*. New York: Harper and Brothers, Seventh Edition, 1883.
- Holy Bible (Old and New Testaments). Authorized King James Version. Belgium: Thomas Nelson Bibles, 2001
- İbn Kesîr, İmâduddîn Ebî'l-Fidâ İsmâîl. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*. thk. Mustafa es-Seyyid Muhammed-Muhammed es-Seyyid Reşâd-Muhammed Fadl el-'Acmâvî-'Alî Ahmed Abdu'l-Bâkî-Hasen Abbas Kutb. 15 Cilt. (Kahire: Müessesetu Kurtuba l'it-tab'i ve'neşri ve't-tevzî, 2000).
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemâluddîn Muhammed b. Mükerrerem. *Lisânu'l-Arab*. Beyrut: Dâru Sadr, ts.
- John Hick, "Hristiyanların İsa'yı Algılama Biçimi ve Bunun İslâm'ın Anlayışıyla Karşılaştırılması", çev. Şaban Ali Düzgün, *İslâmiyât*, c. 3, Sayı: 4 (Ekim-Aralık 2000), 75-85.
- Karaman, Hayreddin-Çağrı, Mustafa-Dönmez, İbrahim Kâfi-Gümüş, Sadrettin. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. 5 Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007.
- Kutsal Kitap. Yeni Yaşam Yayınları. İstanbul: 2009.
- M.G. Easton M.A., D.D. *Eastons Bible Dictionary* (A Dictionary of Bible Terms). U.S.A.:Thomas Nelson, Third Edition, 1897.
- Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Mahmûd. *Te'vilât*, thk. Ahmet Vanlıoğlu. 18 Cilt. (İstanbul: Mizan Yayınevi, 2005).
- Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Mahmûd. *Te'vilâtü'l-Kur'ân*. thk. Murtaza Bedir. 18 Cilt. (İstanbul: Mizan Yayınevi, 2008).
- Merriam Webster. *Webster's Ninth New Collegiate Dictionary*. Massachusetts, U.S.A: Merriam -Webster Inc., Publishers Springfield, Copyright 1987.

1516 | Talip Özdeş. Kur'an'a Göre İsa'nın Allah'ın Kelimesi Olması ve İncil'in Mahiyeti: ...

- Muhammed et-Tâhir b. Aşûr, *Tefsîru't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, (Tunus: ed-Dâru't-Tûnisîyye li'n-Neşr, 1884).
- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*. thk. Abdullah Mahmûd Şehhâte. 3 Cilt. Beyrut: Müessesetu't-Târîhi'l-Arabî, 2002.
- Mütercim Âsım Efendi. *el-Ükyânûsu'l-basît fî tercimetî'l-Kâmûsu'l-Muhît*. 6 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2014.
- Öktem, Niyazi. "Kur'an'da Hz. İsa". *İslâmiyât*, c. 3, Sayı: 4 (Ekim-Aralık 2000), 169 -180.
- Paçacı, Mehmet. "İhlas Suresi'nin Sami Geleneği Perspektifinden Bir Tefsiri". *İslâmiyât*, c. I, Sayı: 3 (Temmuz-Eylül 1998), 52-53.
- Phillip Cary. *The History of Christian Theology* (Parts I-III). United States of America: The Teaching Company, 2008
- Ragıb el-İsfehânî, *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Seyyid Geylânî. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, ts.
- Soysaldı, Mehmet – Şimşek, Songül. "Kur'an'da Ümmî Kavramının Semantik Analizi ve Bu Bağlamda Hz. Peygamber'in Ümmîliği Meselesi". *EKEV Akademi Dergisi*. Yıl: 7, Sayı: 16, (Yaz 2003), 85-102.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr. *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*. thk. Abdullah b. Abdu'l-Muhsin et-Türkî. 26 Cilt. Hicr Neşriyat, ts.
- The Rev J.E. Riddle M.A. *A Complete English-Latin Dictionary for the Use of Colleges and Schools*. London: Longman, Orme, Brown, Green, and Longmans, Paternoster-Row; And John Murray, Albemarle Street.1838.
- Thomas Michel. *Hıristiyan Tanrıbilimine Giriş*. İstanbul: Orhan Basımevi, 1992.
- Thomas Patric Hughes. *Dictionary of Islam*. New Delhi: Asian Educational Services, 1995.
- Xavier Jacob. *İncil Nedir? Tarihi Gerçekler*. Ankara: Kent Matbaacılık, 1985.
- Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Cârullâh Mahmûd b. 'Umer. *El-Keşşâf 'an hakâiki gavâmidi't-tenzîl ve 'uyûni'l-ekâvil*. 6 Cilt. Riyad: Mektebetu'l- 'Abîkân, 1998.